

CONVERSA

Domènec Morera

COMERCIANT
I EMPRESARI DE
PARDINES ESTABLERT
A LA GARROTXA

RETRAT DE FAMÍLIA

**Els Vergés,
del mas la Roca**

UNA CASA DEDICADA
A LA RECERCA DE
L'EXCEL·LÈNCIA EN LA
PRODUCCIÓ LLETERA

PERFILS

Joan Saubí

BANYOLÍ APASSIONAT
DEL FUTBOL, EXGERENT
DE MOBLES CONSTANS

Enriqueta Teixidor

POETESSA AFICIONADA
I MEMÒRIA VIVA
DE BORGONYÀ

Josep Traité

ESCUPTOR OLOTÍ,
CÈLEBRE PER LES
FIGURES DE PESSEBRE

Pere Pagès

PASTOR DE CABRES
DE GRANOLLERS
DE ROCACORBA

INDRET

La CanyaUNA MIRADA
EN EL PAISATGE**Sant Mer, entre la
plana i els aspres**

A PEU

**De Falgars
a Cabrera****Les fonts
de l'entorn de
l'estany**

les garrotxes

www.garrotxes.cat

ELS MÚSICS

42 planes dedicades als músics autodidactes que amenitzaven les festes dels poblets de muntanya, a les cobles dels anys daurats de la sardana i als primers grups de joves que van introduir el rock i el folk a les nostres comarques

Vine a conèixer-nos

Cantallops - Alt Empordà

Per visites: 619 741 442

vinyesdelsaspres@vinyesdelsaspres.cat

VINYES
DELS
ASPRES

DIRECTOR >

Ramon Estéban
ramon@garrotxes.cat

COORDINADOR PLA DE L'ESTANY >

Guerau Palmada

REDACCIÓ >

Telèfon 972 46 29 29
revista@garrotxes.cat

COL·LABORADORS >

Miquel Aguirre
Bibiana Agustí
Joaquim Agustí i Bassols
Emili Bassols
Núria Batlle
Gemma Busquets
Carme Callejón
Marta Carbonés
Esteve Carrera
Joan Carreres
Salvador Comalat
Josep Curto
Pere Duran
Joaquim Ejarque
Martí Figueras
Josep Garcia
Josep Grabuleda
Joan Juanola
Laia Juez
Josep M. Massip
Marta Masó Escobairó
Domènec Moli
Cristina Mondéjar
Xavier Moret
Jordi Nierga
Anna Noguer
Joan Olivas
Andreu Oliveras
Joan Oller
Rosa Pagès
Josep M. Pararols
Miquel Peral
Eudald Picas
Dolors Pinatella
Xavier Plana
Joan Pontacq
Xavier Puigvert
Miquel Reig
Quim Roca Mallarach
Núria Roura
Miquel Rustullet
Ester Sala
Joan Sala
Ricard Sargatal
Pep Sau
Arnau Urgell
Josep Vallès
Àngel Vergés
Josep Vilar
Xavier Xargay

EDICIÓ DE TEXTOS >

Montse Casas

DISSENY I MAQUETACIÓ >

Jon Gieré

DISSENY WEB >

Sònia Moret

IMPRESSIÓ > Agpograf

DISTRIBUCIÓ > GLV

DIPOSIT LEGAL - GI-381-2008

ISSN - 2013-3707

eg

EDITORIAL GAVARRES

Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
Telèfon 972 46 29 29
www.editorialgavarres.cat

DIRECTOR EDITORIAL >

Àngel Madrià
angel@editorialgavarres.cat

COORDINADORA DE PROJECTES >

Dolors Roset
dolors@editorialgavarres.cat

DIRECTOR D'ART >

Jon Gieré

DEPARTAMENT COMERCIAL >

Telèfon 972 46 29 29
comercial@editorialgavarres.cat

SUBSCRIPCIONS >

Eva Rodríguez
Eva Batlle
Telèfon 972 46 29 29
comercial@editorialgavarres.cat

ALTRES PUBLICACIONS >

www.gavarres.com
www.cadipedraforca.cat
www.alberes.cat
www.revistagirones.cat

PUBLICACIÓ ASSOCIADA A >

appec

editors de revistes i digitals

> Premi APPEC
'Millor Editorial en Català 2008'

FOTO DE PORTADA: INSTRUMENTS
DELS MÚSICS PERET BLANC (VIOLÍ),
MANELIC DE PERA (ACORDIÓ),
ROC MARCO BLANCH (TIBLE)
I ROC MARCO PALAZÓN (TENORA).
AUTOR: PEP SAU.

SUMARI

4-5

PRIMERS RELLEUS HISTÒRIES DE CENTENYS

XAVIER MORET (TEXT) // ROSA PAGÈS (IL·LUSTRACIÓ)

7-11

ACTUALITAT

12-17

CONVERSA DOMÈNEC MORERA

RAMON ESTÉBAN (TEXT) // PEP SAU (FOTOGRAFIA)

18-22

RETRAT DE FAMÍLIA ELS VERGÉS, DEL MAS LA ROCA

MARTA MASÓ ESCOBAIRÓ (TEXT) // PEP SAU (FOTOGRAFIA)

24-31

PERFILS

JOAN SAUBÍ / ENRIQUETA TEIXIDOR / JOSEP TRAITÉ / PERE PAGÈS

XAVIER XARGAY, ÀNGEL VERGÉS, DOMÈNEC MOLI I LAIA JUEZ (TEXT)
PERE DURAN, JOSEP CURTO, QUIM ROCA MALLARACH I XAVIER PLANA (FOTOGRAFIA)

33-75

DOSSIER ELS MÚSICS

RAMON ESTÉBAN I GUERAU PALMADA (COORDINACIÓ)

77-91

PATRIMONI

ETNOLOGIA // ARQUITECTURA // ARQUEOLOGIA // HISTÒRIA // GASTRONOMIA // FAUNA // PLANTES I REMEIS

92-95

INDRET LA CANYA

JOAN OLLER (TEXT) // SALVADOR COMALAT I JOAN OLLER (FOTOGRAFIA)

96-99

UNA MIRADA EN EL PAISATGE SANT MER, ENTRE LA PLANA I ELS ASPRES

JOSEP VALLS (TEXT) // JOAN JUANOLA (FOTOGRAFIA)

100-103

A PEU

DE FALGARS A CABRERA

JOAQUIM AGUSTÍ I BASSOLS (TEXT I FOTOGRAFIA)

LES FONTS DE L'ENTORN DE L'ESTANY

JOAN PONTACQ (TEXT I FOTOGRAFIA)

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA LES GRANS NEVADES

NÚRIA BATLLEM (RECERCA FOTOGRÀFICA)

conversa amb l'empresari ripollès establert a la Garrotxa.

DOMÈNEC MORERA, NASCUT EL 1936 A PARDINES, VA OBRIR A OLOT, EL 1955, JUNT AMB ELS SEUS PARES, UNA BOTIGA DE LLAVORS QUE VA ESDEVENIR LA BASE D'UNA POTENT EMPRESA FAMILIAR QUE, TOT I SEGUIR ESTRETAMENT VINCULADA AL MÓN RURAL, HA ANAT DIVERSIFICANT LA PRODUCCIÓ I ELS SERVEIS. MORERA, ABANS D'ESTABLIR-SE PEL SEU COMPTE VA FER D'APRENTENT RERE UN TAULELL I SEGURAMENT, PERQUÈ TÉ AQUESTA EXPERIÈNCIA, DEFENSA EL BON TRACTE PERSONAL COM A UN DELS SECRETS DE L'ÈXIT DELS NEGOCIS.

RAMON ESTÉBAN TEXT
PEP SAU FOTOGRAFIA

Domènec Morera

—La seva primera botiga a Olot va ser la del carrer del Carme. Tenien experiència en el món del comerç?

—«No, no. Nosaltres veníem del món rural, de pagès, en concret de Pardines. Allà hi vaig viure vint anys, encara que de manera intermitent. Vaig viure la infància a Pardines, i després vaig anar a col·legi a Ribes de Freser, que per a nosaltres era la capital de la comarca. Posteriorment vaig donar un pas més i vaig anar a estudiar el que en aquell temps es deia comerç, al col·legi de la Salle de Manlleu.»

—A casa seva es dedicaven a la ramaderia?

—«A casa, que en diuen cal Mauner, ens dedicàvem a l'agricultura i a la ramaderia. No teníem ramats —i això que a Pardines n'hi havia molts—, però teníem vaques, teníem cavalls, teníem

porcs, teníem gallines i bastant de terra. La terra de Pardines era molt rendible per al conreu de les patates, era una zona molt productora de patates.»

—Això de les patates s'ha perdut.

—«Sí, a Pardines, sí. En canvi, s'està revifant el cultiu de la patata al Ripollès, però a Pardines em sembla que no se'n fa ni als horts. En aquell temps, les patates eren un mitjà de vida. I pel que fa a la ramaderia, vivíem de la producció de llet de les vaques. Hem de tenir en compte que a Pardines hi havia molt moviment, hi vivia força gent, hi havia molt de militar perquè és zona de frontera. Recordo veure els soldats fent trinxeres, pensant en una possible invasió des del nord... Estem parlant de la dècada de 1940. Hi havia un destacament de soldats i, a

RAMON ESTÉBAN. Olot, 1961. Periodista
PEP SAU. Olot, 1963. Fotògraf

retrat de família Els Vergés del mas la Roca, de Sant Joan de les Abadesses. AL MAS LA ROCA S'HAN ESPECIALITZAT EN FER UNA SELECCIÓ MOLT ESTRICTA DELS ANIMALS QUE CRIEN, I HAN ACONSEGUIT ASSOLIR UNS NIVELLS DE PRODUCCIÓ LLETERA MOLT PER SOBRE DE LA MITJANA. EL RAMADER JOSEP MARIA VERGÉS JA FA ANYS QUE DEDICA TOTS ELS SEUS ESFORÇOS I ATENCIÓ A AQUEST PROJECTE QUE LI HA DONAT MOLTÍSSIMS PREMIS.

MARTA MASÓ ESCOBAIRÓ TEXT
PEP SAU FOTOGRAFIA

La granja de les vaques campiones

Amb vistes a la Portella, el Taga i Sant Amant de la serra Cavallera, el mas la Roca està situat a la Baga Avall de Sant Joan de les Abadesses, prop de la colònia Cal Gat, a tocar de l'actual carretera que uneix el municipi amb Ripoll. Es tracta d'una edificació molt característica per la torre central que la presideix. De fet, en tot el municipi només n'hi ha dues més que comparteixen aquest element estructural, la Torre i el Covi-lar. Aquesta segona masia és coneguda perquè la seva font va ser on Joan Maragall —que va passar molts estius en aquest municipi ripollès— es va inspi-

rar per escriure el conegut poema 'La vaca cega'. La peculiar característica, comuna entre les tres cases, és la base de la llegenda local que explica que una vegada hi havia un propietari molt ric que va fer construir tres grans casalots pels seus tres fills i va voler situar-los estratègicament. A l'hereu li va donar la casa que quedava ubicada entremig, la Torre. D'aquesta manera podia veure i vigilar els seus germans, mentre que els fadrísters no es podien veure entre ells però sí al seu germà gran. Pel que fa als orígens històrics de la casa, no s'ha trobat cap document que en dati l'èpo-

ca de construcció, però algunes teories estableixen aquestes tres edificacions similars com a possibles torres de vigia, ja que totes es troben a tocar de la via romana, que provinent del Capsacosta enfila cap a Ripoll per enllaçar amb Vic.

La finca del mas la Roca té una superfície de 46 hectàrees, que comprenen els camps on es cultiva el menjar de les vaques de la casa, diversos prats de pastura, boscos i riberes, i també un hort amb hivernacle. Pel que fa a les edificacions, n'hi ha dues de principals. La pròpia masia amb les granges tot voltant, i una altra petita casa, de

MARTA MASÓ ESCOBAIRÓ. Barcelona, 1972. Periodista
PEP SAU. Olot, 1963. Fotògraf

nom cal Vaquer. La família Vergés n'és la propietària des de fa més de trenta anys, tot i que ja fa diverses generacions que s'hi estan. En Josep Maria, de 72 anys, és qui porta el pes de l'activitat de la granja, dedicada a la producció de vaques de llet, ajudat per la seva dona, la Maria Carme Casals, que fins fa un parell d'anys s'havia cuidat dels porcs i els vedells.

Amb orígens a Bianya. La història familiar en aquesta casa comença quan els avis d'en Josep Maria, en Joan Vergés i l'Anna Fajula, van arribar-hi el 1928,

acompanyats per cinc dels seus sis fills —la noia gran ja s'havia casat—. Fins aleshores s'havien estat de masovers al Callís, de la Vall de Bianya. Un mas amb uns propietaris molt cristians i caritatius, que sempre havien reservat un dels estables per donar aixopluc a qualsevol persona que els demanés un sostre per passar-hi la nit. Mai ningú s'havia quedat sense un jaç de palla i una mica d'esmorzar. En deien la cort dels pobres i com que sempre hi dormia molta gent, no era estrany que algun matí descobrissin que alguna d'aquelles persones necessitades, que havia demanat una

mica d'ajuda s'hagués mort durant la nit. Llavors cridaven el capellà i l'alcalde del municipi, i abans d'enterrar-lo li miraven les butxaques. Mai no en van trobar cap que no hi portés un bon grapat de monedes. O almenys això és el que s'ha anat explicant generació rere generació «per demostrar que a la vida, per més pobres que siguem, sempre ens sobren alguns diners.»

Quan la família Vergés va arribar a la Roca, ja feia una colla de temps que l'hereu, en Joan, pujava al Ripollès a llaurar per les cases amb un parell de bous que tenia. I com que el Callís se'ls

Les tres generacions dels Vergés, a la casa familiar de Sant Joan de les Abadesses.

M3

Remers portant el seu iol entre la neu a l'estany de Banyoles.

DATA: 1959

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA: ARXIU COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY. FONDS DEL CONSELL COMARCAL

M4

Nens de Crespià envoltant un ninot de neu.

DATA: 1961

AUTOR: SALVADOR JUHER

PROCEDÈNCIA: ARXIU COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY. FONDS DEL CONSELL COMARCAL

DOSSIER ELS MÚSICS

RAMON ESTÉBAN I GUERAU PALMADA > COORDINACIÓ

Aquells balls a la plaça [PÀG. 34]

RAMON ESTÉBAN [Olot, 1961. Periodista]

El poble dels músics [PÀG. 36]

JOSEP REIG [Banyoles, 1965. Músic]

Tortellanencs a la cobla Perpinyà [PÀG. 40]

ESTEVE CARRERA [Perpinyà, 1959. Periodista]

El músic que pintava sants [PÀG. 42]

RICARD SARGATAL [Santa Pau, 1972. Gestor cultural]

Un passat remarcable [PÀG. 46]

JOSEP VALLS [Sant Feliu de Pallerols, 1944. Escriptor]

Tocar d'oïda [PÀG. 50]

JOSEP GARCÍA [Sant Esteve d'en Bas, 1969. Músic i mestre especialista de música a Educació Infantil i Primària]

Una llegenda de l'Alta Garrotxa [PÀG. 52]

JOSEP VILAR [Argelaguer, 1961. Enginyer tècnic agrícola]

Cançons d'un temps passat [PÀG. 54]

JOAN CARRERES [Viladamat, 1976. Fotògraf i escriptor]

En Manelic de Pera [PÀG. 56]

JOSEP VILAR

Alegria en uns temps foscos [PÀG. 58]

MIQUEL PERALS [Setcases, 1941. Enginyer de monts i economista]

Cobla amb tradició a Banyoles [PÀG. 62]

JORDI NIERGA [Banyoles, 1985. Periodista]

El somni de Manel Saderra [PÀG. 64]

MIQUEL AGUIRRE [Banyoles, 1964. Escriptor]

Els amics que volien ser músics [PÀG. 68]

CRISTINA MONDÉJAR [Olot, 1990. Periodista]

L'orquestra Sant Martirià [PÀG. 71]

JOAQUIM EJARQUE [Girona, 1946. Activista cultural]. MIQUEL RUSTULLET [Banyoles, 1945. Activista cultural]

El so de l'excel·lència [PÀG. 74]

GEMMA BUSQUETS [Banyoles, 1975. Periodista]

ALTRES REPORTATGES

Robert Roqué, el qui més en sap de sardanes / De Tortosa a la vall de Llémena

Jordi Ruscada, de músic a lutier exigent / Escoltar, ballar i saltar

Els inicis del folk a Banyoles, els Tres Quarts / De Los Delfines a Pa d'àngel

[PÀGINES 39 / 44 / 48 / 66 / 70 / 72]

ANDREU OLIVERAS / CARMÉ CALLEJÓN / MARTA CARBONÉS / JOAN OLIVAS / GUERAU PALMADA / ANNA NOGUER

PERFILS

Joan Arimany / Andreu Ametller

[PÀGINES 59 / 67]

MARTA CARBONÉS / GEMMA BUSQUETS

Estoig i tible del músic
Roc Marco Blanch, de
Tortellà // FOTO: Pep Sau.

Aquells balls a la plaça

Ramon Estéban > TEXT

El dossier de l'anterior lliurament d'aquesta revista el vam dedicar a les feines de bosc, un sector econòmic –i un estil de vida– que es va acabar de cop i volta amb l'aparició del gas butà, que va arraconar la llenya com a combustible per escalfar les llars. Doncs bé, per als anys daurats dels grups musicals, el 'gas butà' va ser la música enregistrada: el lloguer d'un conjunt per amenitzar una festa es va substituir per la fórmula més senzilla de posar un disc o una cinta de casset. Les places es van buidar i es van omplir les discoteques. No tenia la màgia del directe, però era més barat i no semblava que al públic li importés molt. Va ser, d'aquesta manera, que van passar a la història desenes de grups, des de grans orquestres a modestos duets, per no parlar de cobles. Només uns pocs van sobreviure. De manera paral·lela a aquest canvi que es va registrar, sobretot a les zones urbanes, als poblets més allunyats s'anava extingint el músic autodidacta que, equipat amb un acordió o un violí i molta voluntat, amenitzava aplecs i casaments de pagès.

A les pàgines que els oferim a continuació hi hem aplegat el testimoni, directe o indirecte, de músics que van protagonitzar l'eclosió dels anys 60, veterans instrumentistes de cobles i els darrers sonadors de la muntanya. Encara que algú podrà dir que, en el fons, tot és tocar música, el cert és que les condicions i l'entorn

en què aquesta feina s'exercia mig segle enrere poc té a veure amb els actuals. Tot era molt més simple, per bé o per mal. Josep Garcia, autor d'un extens treball de recuperació de cançons, descriu així els músics sense solfa de les muntanyes de la Garrotxa i el Ripollès: «*Sonadors que per unes hores deixaven matxos, eines del camp, el taller, ferreteria, o barberia per fer ballar. Músics autodidactes que havien après d'oïda sardanes curtes i llargues, valsos, pericons, masurques, pasdobles, tangos, xotis, americanes, ranxeres... fins als temes de moda*». El cantant de la dècada de 1960 de la cobla la Principal de las Planas, explica a Marta Carbonés que a les festes d'estiu l'escenari podia ser dins una pallissa, i el ball, a l'era, envoltat d'un encanyissat o un tancat de boix amb un forat per fer de taquilla. A vegades –relata el mateix testimoni– havien tocat sobre un carro, i en algun lloc remot encara s'havien trobat amb algun llum de carbur penjat dels cairats perquè els músics s'hi veiessin, i amb l'embut' per projectar la veu en les presentacions. De la seva banda, la sardana, malgrat trobar-nos en ple franquisme, era la música més comuna fins ben entrada la dècada de 1960. El veterà cronista banyolí, Joan Olivas, ho deixa patent: «*Anticipant-se també al predomini de les llistes d'èxit, les sardanes eren molt sol·licitades. Si les d'en Josep Saderra eren de les més balladores, també n'hi havia altres d'autors molt populars. 'Bona festa', de*

l'avi Xaxu es tocava per tot arreu, així com les de Vicenç Bou. No solament tothom sabia les tonades sinó també tota la lletra de punta a punta, des de la primera estrofa». En els llocs més aïllats, no hi arribaven ni les cobles ni les orquestres, és clar. Sobre l'únic sonador que queda a l'Alta Garrotxa, en Salvi d'Oix, en Josep Vilar explica: «va treballar amb el seu pare, de pagès, anant a bosc, de barber, també va aprendre a fer de cisteller i, com no, els caps de setmana feia de músic. El primer lloc on va tocar va ser al mas Plana Oliva de Carrera, on s'hi aplegaven per a ballar pagesos de Carrera, la Vall del Bac i Castellar de Muntanya. Va cobrar 15 pessetes.»

La memòria de gent com en Salvi d'Oix, ens ha permès bastir aquest dossier. Junt amb els articles ja esmentats hi trobeu un treball de Miquel Perals sobre els músics sense solfa més emblemàtics que va tenir la vall de Camprodon; el relat d'Esteve Carrera sobre músics de l'Alta Garrotxa que van haver de creuar la frontera per guanyar-se la vida; una relació dels compositors i instrumentistes que ha donat Tortellà, a càrrec de Josep Reig; el retrat d'un important estudiós de la música de cobla, com és Robert Roqué, realitzat per Andreu Oliveras; el testimoni de músics de la Principal de Sant Feliu de Pallerols que ha escrit en Josep Valls; l'experiència d'Emili Pallàs amb la Principal d'Olot, explicada per Ricard Sargatal; el

cas dels Corbs Negres, un dels nombrosos conjunts ie-ie d'Olot, per Cristina Mondéjar; la irrupció de l'orquestra de Sant Martí de Banyoles, en un article de Miquel Rustullet i Joaquim Ejarque; l'eclosió dels grups de folk a la mateixa ciutat, per Guerau Palmada; els orígens històrics de la forta tradició de música de cobla que té el Pla de l'Estany, a càrrec de Jordi Nierga; la trajectòria del llegendari Manel Saderra, per Miquel Aguirre; els inicis i l'evolució dels fabricants de guitarres de Mata, els Camps, en un reportatge de Gemma Busquets; el cas d'un dels músics veterans que queden a la vall de Llémena, narrat per Carme Callejón; la feina de recerca realitzada per l'Amadeu Rosell al Ripollès, explicada per Joan Carreres; i els perfils dels instrumentistes i cantants Manelic de Pera, escrit per Josep Vilar; Jordi Rusacada i Joan Arimany de les Planes d'Hostoles, per Marta Carbonés; i Gabriel Mas i Andreu Ametller de Banyoles, per Anna Noguer i Gemma Busquets, respectivament.

Ens agradaria que ens acompanyéssiu en aquest salt en el temps. Ja sentim com afinen la tenora i veiem que, mentre un jove de cabells llargs mira d'endollar la guitarra, un home gran s'està emmotllant l'acordió diatònic a la falda. Entreu a la plaça i busqueu seient, que el concert és a punt de començar 🎷

La Principal d'Olot fent funcions d'orquestra. Anys 30.

FOTO: Autor desconegut. PROCEDÈNCIA: Arxiu Comarcal de la Garrotxa. Servei d'Imatges. Col·lecció l'Abans.

El poble dels músics

TORTELLÀ HA ESTAT I CONTINUA SENT BRESSOL D'INSTRUMENTISTES I COMPOSITORS, FINS AL PUNT QUE AMB ELS QUE VIVIEN AL CARRER DE SALES S'HAGUÉS POGUT FORMAR UNA COBLA

Josep Reig > TEXT // Pere Duran > FOTOGRAFIA

«A Tortellà, músics i culleraires». Aquesta afirmació tan repetida i tan certa ha esdevingut, segurament, la millor targeta de presentació d'aquest petit poble de la Garrotxa. Actualment, Tortellà compta amb uns 780 habitants, alguns d'ells músics i culleraires. Són menys que abans, però la seva presència encara es respira als carrers del poble. Tot i que són dos oficis ben diferents, el fet que els relacionin segurament ve donat perquè un va propiciar l'altre: compaginar una feina artesanal com la de culleraire amb la de músic era fàcil.

S'ha escrit molt del fet musical a Tortellà, les seves orquestres, els seus músics... tots importants en el seu moment. Si hem de destacar algun nom, però, no ens podem estar de mencionar Manel Saderra (1908-2000) i Marcel Sabaté (1970), passat i present de la música al nostre país.

Entre aquests dos personatges, àmpliament reconeguts, hi ha un munt de músics anònims, però no per això menys importants, que han contribuït a portar el nom de Tortellà arreu i que formen part de la història del poble i de la música.

Per descriure-ho hem parlat amb músics tortellanencs que, si bé ja no estan en actiu, la seva experiència i la seva trajectòria ens ajuden a entendre i a situar les circumstàncies que van provocar que es produís aquest fenomen.

Roc Marco i Palazón. Nascut el 1915, és tot un personatge i, amb els seus gairebé cent anys, és la imatge de la història viva de la tradició musical del poble. Músic i fuster, instrumentista de tenora, saxofon, clarinet i flauta. Va tocar amb Els Petits de Tortellà, la New York, la Principal de Banyoles, Marimba –en fou un dels fundadors–, la Principal de Tortellà, la Principal de Figueres, Conjunto Azul, Audivert de Perpinyà, la Camps Olivet i la Principal de la Garrotxa.

Va néixer a la província de Múrcia, i va arribar a Tortellà de petit, perquè hi havien destinat el pare, que era carabiner. En Roc atribueix la seva afició a la música al fet d'haver compartit casa amb en Pere Santaló, culleraire i músic, que el va iniciar i motivar.

En Roc, encara ara, passa moltes estones remenant el teclat i recordant aquelles melodies que havia tocat tantes vegades. Va començar a tocar tan jove –als 13 anys– que el Sindicat de Músics no el va admetre, però ell va seguir fent-ho igualment. Havia de recolzar la tenora en una cadira perquè no la podia aguantar. Presumeix de no haver rebut mai classe de ningú, i que es va formar ell sol a base de practicar i fixar-se amb altres músics. On va fer-se músic de veritat, afirma,

va ser al servei militar, quan va poder tocar a la banda amb bons músics. Allà va

aprendre a tocar el clarinet. Recorda que viatjaven amb tartana, principalment a l'Empordà. El que en Roc té més present en el seu record és la passió per la música, més que anècdotes concretes, que de ben segur n'ha viscut un munt.

Avel·lí Campsolines i Juanola. És del 1927. Tible, saxofon i flauta, va tocar amb la Nueva de Tortellà, la Principal del Vallès, Canigó de Barcelona, la Principal de Llobregat, Girona, la Principal de Banyoles, la Principal de Girona i amb la Maravella. Va ser músic i comerciant, dues activitats que va compaginar amb la d'alcalde de Tortellà durant 20 anys. Ja ho veieu, fins i tot l'alcalde era un músic.

En Beliu, tal com el coneixem a Tortellà, ens explica que el fet de ser músic va ser totalment circumstancial. En aquella època, tal com hem dit, no hi havia gaires sortides laborals, al marge del camp o l'artesania local. Tampoc era fàcil poder accedir a uns estudis superiors. Recorda perfectament quan l'Amadeu Puntí, després d'haver estudiat uns quants mètodes de solfeig amb l'Amadeu 'Gafas' Juanola, li va proposar tocar el tible i formar una orquestra, la Nova de Tortellà. En tres mesos, ell i uns quants músics, totalment novells, ja van debutar. Admet que la qualitat musical no era precisament la desitjada, però com que hi havia força demanda i pocs músics, els hi sortien força tractes per anar a tocar.

Estoig i tenora d'en Roc Marco Palazón, de Tortellà // FOTO: Pep Sau.

Després de passar per diverses cobles i orquestres, que li varen permetre assolir l'aprenentatge del seu instrument, va tenir l'oportunitat d'entrar a formar part de la Maravella, una orquestra que s'havia fundat feia poc, i que esdevindria una de les formacions més importants i innovadores del país. En aquesta orquestra –en la qual va actuar durant 38 anys, fins que es va jubilar– en Beliu va aconseguir poder-se dedicar totalment a la música, cosa que no passava a la majoria de formacions. Recorda, amb enyorança, les estades a Berna –a la capital suïssa s'hi estaven fins a dos mesos, tocant a diari a la sala Kursaal– o els viatges a l'antiga URSS. També rememora amb orgull el festival del Mediterrani, on l'orquestra acompanyava a tots els artistes. Les actuacions, a més, es retransmetien per televisió, un fet totalment innovador en aquell temps. Com a curiositat, destaca que en la majoria d'actuacions que feien

a l'estranger interpretaven una sardana en el concert, i que moltes vegades era 'Tortellà', d'en Manel Saderra.

Joan Mulí i Jou. Nascut el 1929, ha estat tenora, saxofon i flauta. Va tocar amb la Nueva de Tortellà, la Principal de Sant Feliu de Pallerols, Balzar, Girona, Caravana, Atlàntida, Foment de la Sardana i la Principal d'Olot. Encara fa algunes actuacions amb la cobla Osona. Es dona la circumstància que en Joan fou, l'any 1944, el primer tenora més jove de Catalunya i que ara, als seus 85 anys, és el primer tenora més vell. L'aprenentatge el va fer amb el seu pare, en Pascual Mulí, culleraire i músic. En Joan pensa que el fet que hi hagués tants músics a Tortellà era degut que amb les feines que es podien fer al poble, els sous que s'aconseguien eren molt petits, i una altra ocupació, com la de músic, els permetia tenir un altre

ingrés, a més de conèixer món i gaudir de bons àpats, que en aquella època no tothom tenia a l'abast. En Joan ens explica que era habitual passar dos i tres dies en el mateix lloc i que els músics eren considerats del poble, fins al punt que algun any havien organitzat un partit de futbol entre les dues orquestres que hi actuaven. Concretament, a Sant Feliu de Pallerols, ells, que eren l'orquestra del poble, es van enfrontar amb els músics de la Principal de la Bisbal en un partit molt disputat i que acabà amb el resultat de 2 a 2. També ens explica que hi va haver un moment que a Tortellà hi havia tants músics que en un carrer sol, el de Sales, on viu en Joan, es podia formar una cobla.

Aleix Font Badosa. Va néixer el 1932. Ha estat trompeta i acordió i va tocar amb la Principal de Tortellà i la Cobla Principal de Gràcia.

D'esquerra a dreta, en Joan Castañe, l'Avel·lí Campsolines, en Llorenç Sabaté, l'Aleix Font, en Roc Marco i en Joan Mulí a la terrassa del Casino de Tortellà.

Un passat remarcable

JORDI COMPTA, LLUÍS GIMÉNEZ I JOAN PUJOLRÀS SÓN TESTIMONI D'UNA IMPORTANT ÈPOCA MUSICAL A SANT FELIU DE PALLEROLS PLENA DE VIVÈNCIES QUE JA NOMÉS RECORDEN ELLS

Josep Valls > TEXT // Pep Sau > FOTOGRAFIA

No se n'ha fet ostentació, i a qui li tocava tampoc s'ha esforçat gaire a fer-ho saber, però Sant Feliu de Pallerols ha estat capdavanter i famós en el món de la cobla, la confecció d'instruments i la sardana. En la història musical del poble hi ha alguns noms que surten a totes les enciclopèdies musicals catalanes, a totes les històries que s'escriuen sobre la sardana, la composició, els instruments o els intèrprets. Només algunes dades: a partir de l'any 1870, el poble tenia gran anomenada dins el món sardanístic perquè aquí hi havia dos dels grans constructors de tenores, tibles i flabiols: Joaquim Llantà i el seu fill Pere, que tractaren directament amb el gran Pep Ventura. En el camp de la composició, el cognom Saderra també va molt lligat al poble, així com el del gran flabiolaire Ramon Paulís i el seu fill Narcís, compositor de sardanes, glosses, poemes simfònics, himnes i harmonitzacions, i que va ser

primer violí, durant uns quants anys, de l'orquestra del Liceu de Barcelona.

A l'any 1873 hi ha notícia d'una cobla anomenada la Nova, cosa que dona a entendre que n'hi devia haver alguna de més antiga. Més tard, la cobla s'escindí en dues: la Principal Vella i la Principal Nova, les quals, passat un temps, es van fusionar sota el nom de cobla l'Avenç. L'any 1940 comença l'època de màxim esplendor i èxit quan es crea la Principal de Sant Feliu de Pallerols, que acabaria les seves activitats a finals dels seixantes.

D'aquesta última cobla-orquestra, al poble hi ha tres personatges que en formaren part, reunits avui per parlar d'un passat gloriós i també prou interessant, de facècies i vivències. Hem dedicat una tarda als records entranyables de tota mena –o quasi– amb Jordi Compta, Lluís Giménez i Joan Pujolràs. Viuen tots tres al poble, feliçment jubilats, menant un dia a dia senzill i tranquil, sota del qual

hi bull, però, un gavadal de records que quan es desvetllen són difícils de contenir.

Jordi Compta. «Vaig començar a tocar l'any 1945 –diu Jordi Compta– a la Principal de Sant Feliu. Trompeta, sí: sempre trompeta». Els entesos diuen que en Jordi, amb la trompeta als llavis, acredita la seva autoritat, tant per la nitidesa del so com per la qualitat, la precisió i la seguretat. En molts aplecs, sovint era l'estrella i les seves obligades provocaven l'eufòria i admiració dels sardanistes.

El seu historial és llarg i variat: «El 1945 vaig començar aquí, fins al 1964. Vaig estar tres anys a la Combo-Gili de Perpinyà i després al Seison Grup. El 1973 torno a la Combo-Gili, el 1975 vaig ser un dels fundadors de la cobla Ciutat de Girona, el 1981 era als Montgrins i el 1994 al Foment del Montgrí, fins que vaig plegar». És prou sabut que els músics de poble –per dir-ho així– tots,

En Joan Pujolràs, en Jordi Compta i en Lluís Giménez van coincidir, tots tres, algunes temporades, a la Principal de Sant Feliu de Pallerols.

o quasi tots, tenien un ofici, i la música n'era un complement. En Jordi Compta era *embalcador* de cadires, un ofici totalment artesà, en el que hi mostrà tota la vida un mestratge comparable –salvant les distàncies– al domini de la trompeta.

Lluís Giménez. En Lluís Giménez va començar amb la Principal de Sant Feliu a l'edat de 14 anys, quan en Jordi Compta feia la mili. A més de la trompeta, que va ser l'instrument dominant, tocà el piano i l'acordió. Va començar al costat d'un altre trompetista famós, conegut per en Pixapellons, que també tocà durant anys a la Principal. «Me'n recordo del primer lloguer que vaig fer: va ser a Sant Hilari. L'endemà havíem d'anar a tocar a Amer. Després del ball de nit, en Pixapellons em va dir: 'Vine a dormir amb mi'. I hi vaig anar. A dormir i prou, s'entén.»

En Lluís era escrivent al despatx d'una fàbrica d'embotits, però també venia pinso, vi, i treballava a la botiga que tenia la seva mare, a la plaça de l'Església. Va tocar amb la Principal de Sant Feliu durant catorze anys seguits.

Joan Pujolràs. En Joan Pujolràs, quan va començar a tocar –l'any 1961– el cla-

rinet i el saxo amb la Principal també, encara, era aprenent. Això vol dir que actuava i estudiava alhora, i remarca que durant el primer any tenia un sou fix, al contrari dels altres músics que cobraven per lloguers. En Joan és una enciclopèdia vivent: n'hi ha prou de fer-li una pregunta, que ell deixa anar a l'instant, amb una vèrbola entusiasta, tot el que sap. I sap molt. «Una vegada vam anar a tocar a Prats de Molló, i ens van dir que havíem d'anar a dormir en un lloc que ens van assenyalar. Només d'entrar a l'edifici, vam sentir una forta olor de medicines que ens va sobtar. En un passadís, vaig veure un home que s'hi passejava i li vaig preguntar: 'Noi, què tal? Com va tot això?' I em va contestar amb un to de veu molt enèrgic: 'Sabeu? A Perpinyà també hi plou...!' Va resultar que allò era un psiquiàtric. Em vaig gastar tot el que havia guanyat aquell dia per anar a dormir a l'hotel.»

Tots tres van coincidir algunes temporades a la Principal de Sant Feliu i tenen records comuns, com el d'aquell Nadal que anaven a tocar a la plaça del Rei de Barcelona i van trobar una nevada que, a l'altura de cal Coix de Tordera, els obligà a haver d'empènyer i estirar, entre

tots, l'autocar. De quan anaven a actuar a França, recorden sobretot les festes dels pobles i els famosos 'llevants de taula', quan anaven casa per casa, a l'hora de dinar, a fer una petita serenata als que eren asseguts a taula que els demanaven un *passó* –pasdoble–, o un tros de *la Marsellesa*, o una cançó popular. En Joan Pujolràs empalma els records: «Un any anàvem a tocar a la festa d'un poble de Lleida i, quan hi vam arribar, vam veure que al mig de la plaça on havíem de fer les sardanes hi havia una màquina de batre que estaven batent...! Ens havíem equivocat: havíem d'anar a Serós i vam anar a Sedó.»

I en Lluís i en Jordi, alternant-se en l'explicació: «En un poble d'aquí a baix a França, a la comissió de la festa eren tot dones, un estol de dones que feia feredat. N'hi va haver tres que es van enamorar de tres músics nostres i ens venien a veure quan érem a pobles més o menys a prop del seu. Quan un dels nostres músics va dir a una d'aquelles dones que es casava, ella va tenir una gran decepció. Va plorar i tot. Ah...! I van venir aquí, a Sant Feliu, a veure els músics. Sí, van venir més d'una vegada», afegeixen.

En Lluís explica que, fent la mili i

Una de les úniques imatges que es conserven de la Principal de Sant Feliu de Pallerols // PROCEDÈNCIA: Arxiu Ajuntament de Sant Feliu de Pallerols.

Tocar d'oïda

INSTRUMENTISTES COM PERET BLANC, FONSO DE LLIURONA O PERE FOSAS HAVIEN APRÈS A TOCAR L'ACORDIÓ O EL VIOLÍ SENSE ESTUDIS DE MÚSICA, O SIGUI, SENSE SABER DE SOLFA

Josep García > TEXT

El ball a l'hostal, o a la plaça. Sense aparells tècnics de so i de llum. Un sol instrumentista, com a molt dos; tres només en ocasions especials. Sonadors que per unes hores deixaven matxos, eines del camp, el taller, ferreteria, o barberia per fer ballar. Músics autodidactes que havien après d'oïda sardanes curtes i llargues, valsos, pericons, masurques, pasdobles, tangos, xotis, americanes, ranxeres... fins als temes de moda. L'acordió –diatònic i cromàtic– i el violí són els instruments que més han fet ballar la gent dels nostres pobles.

En Peret Blanc, en Fonso de Lliurona, en Pere Fosas, en Sal-

vador de Llistosellas, i en Lluís Perramont, dels quals parlem a continuació, són alguns exemples d'una gran nissaga de músics i sonadors que podem completar amb altres noms com els violinistes Jaumet de can Salvi, d'Oix; o en Patllari d'Escardenya, de Camprodon; i els acordionistes Enric de la Badosa, de la Vall de Bianya; Salvi d'Oix –fill–; l'Eugenio, d'Olot; Jaume Costa, de Freixenet de Dalt; Lluís de Pujarnol, de Melianta... Avui, encara que molts d'ells ja no són entre nosaltres, bona part del seu repertori sí que

ens és ben present, gràcies a una sèrie de col·lectors de músiques i can-

çons de tradició oral, com ara Jaume Arnella, Artur Blasco, Amadeu Rosell, Albert Massip, o el que firma aquest article –pertanyent al Grup de Recerca Folklòrica de la Garrotxa, GRFG–, que han recollit materials al Ripollès, la Garrotxa i el Pla de l'Estany en els darrers temps.

La seva va ser una manera d'interpretar i viure la música en una època que és irreplicable. Ells han estat els últims joglars de les nostres comarques.

En Pere Sala i Soler, Peret Blanc, de Beget (1917-1993). Conegut com en Peret Blanc o Blanc de Beget. Músic, barber i traginer. El seu pare, l'Agustí Blanc, és qui li va ensenyar a tocar el violí i bona part del repertori més antic.

A dalt, en Peret Blanc i en Fonso de Lliurona a l'aplec i encantament de gallines de Santa Bàrbara de Pruneres. PROCEDÈNCIA: Arxiu Josep Genóher. Al detall, en Salvador de Llistosellas // PROCEDÈNCIA: Arxiu GRFG.

– Difusió de les cançons de tradició oral

Des dels vuit anys, i fins poc abans de morir, en Peret va fer sonar el seu violí arreu; sol, o amb altres músics: com en Fonso de Lliurona, els Salvi d'Oix; o l'orquestrina Tururut Bonaigua, entre molts d'altres. Cal destacar la qualitat de gran part del seu repertori tradicional, molt difós arreu: sardanes curtes, sardanes llargues, corrandes, pericons, valsos, xotis, tangos, masurques, pasdobles, melodies de goigs, melodies de ball pla... fins a un total de 40 peces enregistrades –entre 1992 i 1993–, per a *Cançons i tonades de la Garrotxa*, del GRFG. Anteriorment, Amadeu Rosell i Jaume Arnella –a la dècada de 1970– i Artur Blasco i Jordi Roura –a la de 1980– havien recollit repertori del popular violinista de l'Alta Garrotxa.

Alfons Faig i Renart, Fonso de Lliurona (1905-1996). Va néixer a Lliurona (Alta Garrotxa) l'any 1905. Al llarg de la seva vida va viure a Lliurona, Santa Coloma de Farners, Albanyà i les Preses. A tot arreu, però, va ser conegut com en Fonso de Lliurona. Va començar tocant un flabiol de cinc forats que havia canviat per unes estampes a un amic d'infantesa. Treballava a bosc i era barber i acordionista. Primer va tocar l'acordió diatònic de botons i, a partir dels quaranta anys, el cromàtic de teclat.

Va fer duet amb altres músics, especialment amb en Peret Blanc, de Beget, amb en Pere Fosas i, darrerament, amb en Lluís Perramont, d'Olot. El GRFG va contactar amb en Fonso als anys 1993 i 1994. Amb la seva avançada edat, va enregistrar 9 peces per a *Cançons i tonades de la Garrotxa*: 5 valsos, 1 vals-jota, 1 fox, 1 pasdoble i 1 sardana composta per ell mateix: 'La sardana del mal temps'.

Salvador Comamala, de Llistosellas, de la Vall de Bianya (1914-1994). Pagès i acordionista del mas Llistosellas, de la Vall de Bianya. Conegut com

El Grup de Recerca Folklòrica de la Garrotxa (GRFG) es va crear l'any 1991 en el Cercle de Cultura Tradicional i Popular Marboleny de les Preses. L'àmbit d'actuació del GRFG comprèn la comarca de la Garrotxa, com també alguns municipis de les comarques de la Selva, Osona, el Ripollès i l'Alt Empordà. Treballa els materials de tradició oral, a partir d'entrevistes i enregistraments sonors, a través de la recerca, l'estudi i la difusió. *Cançons i tonades de la Garrotxa* és un treball de recerca de cançons i músiques de tradició oral que va començar el 1992 i que porta prop de 1.100 documents sonors enregistrats.

en Salvador de Llistosellas, va començar a tocar de ben jove. Molt habitual a les ballades d'hostals i festes a la vall de Bianya, vall del Bac, la Manera, Oix, Sant Joan les Fonts... De jove tocava l'acordió cromàtic de botons i, més tard, també el cromàtic de teclat. El 8 d'agost de 1993, quan ja feia anys que havia deixat de tocar l'acordió en públic, tot i la seva artrosi, va interpretar per a *Cançons i tonades de la Garrotxa* 13 peces: 4 valsos, 2 pasdobles i 4 fox, a més de cantar dues cançons relacionades amb el bàndol republicà de la Guerra Civil i una balada tradicional.

Pere Anfruns i Guix, d'Olot (1912-2001). Conegut com a Pere Fosas o Sant Bernabé, pels llocs on va viure. Nascut a Gombrèn, era un habitual a festes i hostals del Ripollès i de la Garrotxa. Pagès i acordionista. Com la majoria de la seva generació, de formació autodidacta. Als quinze anys va començar amb el diatò-

nic, per passar-se al cromàtic de teclat. El dia 23 de juny de 1993, Pere Anfruns va tocar pel GRFG 4 pericons, 2 valsos, 3 xotis, 1 tango, 1 pasdoble i 2 balls populars; en total, 13 peces del seu repertori d'acordió.

Lluís Perramont i Vilanova, d'Olot (1939). Del mas Aulet de Capsec, a la vall de Bianya, és un dels darrers acordionistes autodidactes, encara que ell es considera deixeble de l'Enric la Badosa, de la Vall de Bianya i d'en Fonso de Lliurona. Va començar a tocar als quinze anys. Sempre amb el cromàtic de teclat. Ha tocat sol i amb altres, sobretot amb en Fonso i el duet Els nostres amics, amb el bateria del Molí de la Vall del Bac, Joan Freixa. El 5 de desembre de 1993, en Lluís Perramont –conegut com a Lluís del butano, pel seu antic ofici de repartidor de gas butà a domicili–, va tocar quatre pericons i tres pasdobles pel GRFG.

A dalt, en Lluís Perramont i en Pere Fosas.
PROCEDÈNCIA: Arxiu GRFG.

En Manelic de Pera

A MANEL SENTÍS, DESPRÉS D'UNS ANYS SENT UN 'HIPPIY' QUE VOLTAVA PER EUROPA, EL TROBEM POSANT LA MÚSICA DE MOLTES FESTES DE L'ALTA GARROTXA

Josep Vilar > TEXT I FOTOGRAFIA

En Manelic de Pera és el músic de l'Alta Garrotxa. Allà hi toca, hi canta, hi sent i hi viu. El seu inseparable acordió o guitarra i la seva veu trenquen el llarg i trist silenci d'aquelles muntanyes abandonades i de muts casals enrunats. La seva música tradicional, a voltes alegre o a voltes melancòlica, dóna vida i reviscola, com un miratge, les isolades valls en nombrosos aplecs. Aplecs rònecs, aplecs revifats, aplecs esperançadors i aplecs de futur incert.

En Manelic comenta que es va establir al veïnat de Pera, terminal de Montgat i Oix, per pur atzar. Però no, segur que va ser una conjunció perfecta d'astres, i amb el destí gravat a la roca i un subconscient, ben conscient, que el van encaminar i fer arrelar a l'Alta Garrotxa. No podia ser de cap altra manera. Us imagineu l'Alta Garrotxa sense en Manelic?

En Manel Sentís i Francès, en Manelic, va néixer el 1953 al barri de Santa Eulàlia de Villapicina, més conegut per Nou Barris, a Barcelona. El pare hi tenia un taller de forja artística de ferro, i la mare tenia cura dels quatre fills. Ell va ser el primer. Amb els anys, el negoci del pare no va rutllar prou bé i el 1964, amb tota la família, van emigrar a França. Es van establir prop de Nîmes, on uns familiars, exiliats de la Guerra Civil, van trobar-li una feina de serraller. En Manelet, amb 11 anys, va haver

d'anar a l'escola en francès i se'n va sortir prou bé. Va estudiar fins als 18 anys i va acabar de *metrador*, que aquí seria l'ofici de delineant. De sempre li havia agradat la música, i amb el primer sou que va guanyar anant a veremes a les vinyes de prop de Nîmes, va poder comprar-se la primera guitarra. Va aprendre de tocar-la tot sol, per intuïció musical, de forma autodidacta.

A inicis dels anys 1970, temps de 'fes l'amor i no la guerra' i temps de llibertat, en Manelic, amb una bona melena, la guitarra a l'esquena i la majoria d'edat a la *carte d'identité*, es va llençar a conèixer món, nova gent i noves sensacions. Va viatjar per tot Europa en autoestop. Va viure a Amsterdam, al barri *hippy* de Cristiània de Copenhague i a moltes ciutats d'Alemanya. Va arribar fins al nord de Noruega per veure el sol de mitjanit. Es guanyava just les garrofes tocant la guitarra pels carrers i restaurants. To-

cava cançó espanyola i sud-americana, rumbes i pasdobles.

Al cap de tres o quatre anys de fer el *hippy* per Europa va retornar a França, per allò que diuen d'assentar el cap i tenir una vida i una feina més estable. Va trobar una feina ben pagada, però una mica lluny de casa seva. Va anar a espetegar a Nigèria, al cor de l'Àfrica negra, a treballar per una empresa d'electrificació rural. Va estar-hi més de cinc anys. L'inseparable guitarra va ser l'objecte que li va fer més companyia i que el va ajudar a passar l'enyor i l'avorriment. Tocava la guitarra sempre i arreu, en festes, a la nit, al mig de tribus recòndites que no havien vist mai aquell instrument. Va experimentar amb la música i sons africans, i va aprofundir els seus coneixements musicals.

Retorn a casa. «A l'Àfrica guanyava molt i no podia gastar res, vaig fer un bon racó», comenta en Manelic. Va ser quan va començar a quallar la idea i l'objectiu de retornar a Catalunya, al país d'origen i adquirir una casa de pagès al Pirineu. Això sí, amb la condició de no ser molt lluny de la Costa Brava, on li semblava que es guanyaria el sou tocant la guitarra a l'estiu. En Manelic va iniciar la recerca a la vall de Ribes de Freser com a indret més allunyat de marina, i va anar baixant cap a Ripoll, Sant Joan de les Abadesses i Campro-

En Manel Sentís, en una actuació a França, el febrer de 1975.
PROCEDÈNCIA: Arxiu Manelic.

don, fins que va trobar un mas al cor de l'Alta Garrotxa a Pera (Oix), a la frontera amb el termenal de Beget, el mas Colldebucs, i s'hi va establir el 1983.

A l'Alta Garrotxa va descobrir i conèixer, de cop, alguns dels últims músics de caire tradicional del país, músics sense solfa que amenitzaven les festes i aplecs d'aquells racons. En Blanc de Beget, l'Enric de la Badosa, de la Vall del Bac i el seu germà, que cantava i li deien en Juan Tenorio, en Salvi d'Oix o en Fonso de Lliurona. En Manelic va quedar sorprès per la força d'aquella música i es va transfigurar. Va voler ser un d'ells. Ell mateix diu: «Jo era un músic de carrer i aquí no hi ha carrers, hi ha muntanyes i vaig passar a ser músic de muntanya.»

A l'any següent d'instal·lar-se a Oix, el 1984, ja va formar un grup de música tradicional anomenat El Batall, format per ell i l'Anton i la Joana del Galí, de Pera. El grup es va desfer el 1990.

Un mal dia, en Manelic, desbrossant al voltant del mas va caure i es va trencar un os del peu. Va estar-se tres mesos sense posar el peu a terra. Feia poc que una amiga, la Pilar del Trull, de Montagut, li havia regalat un vell acordió diatònic. Ell no havia tocat mai aquest peculiar instrument. Va ser en aquells interminables dies de convalescència que el va manejar, assajar i aprendre a tocar de forma totalment autodidacta. Amb la incorporació del malenconiós so de l'acordió va poder aprofitar i aprofitar-se més als sons tra-

dicionals de muntanya, que eren per excel·lència el violí i l'acordió.

El 1991 va crear el grup Magall. El nom és en homenatge als habitants de Pera, que eren coneguts pel motiu de *magais*. Era format per ell, guitarra i acordió, i la Blanca a la percussió i teclats. Va ser un grup per a balls populars, festes majors i balls de saló. Van treure un CD, l'any 2002, de cançons tradicionals d'Olot i comarca anomenat *Cançons de Taverna*.

El grup l'Auzell. Més tard va formar el grup l'Auzell —ocell en occità—, de música tradicional i popular de l'Alta Garrotxa, en memòria als últims músics sense solfa del territori. En part, gràcies a ell s'han recopilat, conservat i divulgat velles cançons que potser s'haurien perdut. El grup era format per ell, la Blanca i en Marià Soy, al violí. Van treure dos discos, *l'Auzell* (1995) en casset i *Cançons de Pagès* (2001) en CD. També va formar el grup Manelic Band, de formació variable, amb temes de rock i jazz, acompanyat per sis músics més, entre ells, a la guitarra, en Jordi Zapata, el meteoròleg de la Vall de Bianya.

En Manelic és un dels últims trobadors de l'Alta Garrotxa, un xava, un francès, un garrotxí. Un *auzell* lliure i independent. Un dels últims músics sense solfa. Un gran cantador de corrandes. Un gran amenitzador d'aplecs i trobades. Qui no ha sentit el seu acordió, que ens transporta a temps pretèrits de barretines i caputxes, a l'aplec de Santa Bàrbara de Pruneres, o als carrers d'Oix, o a Sant Aniol d'Aguja, o en una plaça d'Olot, o en el combat de corrandes de Montagut, o en un hostel de Beget, o a Sant Grau d'Entrepèreres, o a la Vall del Bac... Esperem escoltar la seva veu per molts anys i que l'acordió no pari mai de gemegar per aquestes muntanyes abandonades. 🎵

En Manelic tocant a l'aplec de santa Bàrbara de Pruneres a Oix, al fons el Bassegoda nevat // PROCEDÈNCIA: Arxiu Josep Vilar.

Els amics que volien ser músics

LA DÈCADA DELS SEIXANTA DEL SEGLE PASSAT VA VEURE NÉIXER A OLOT UNA GRAN QUANTITAT DE GRUPS MUSICALS DE JOVES, COM ELS CORBS NEGRES, QUE VOLIEN IMITAR ELS SEUS ÍDOLS

Cristina Mondéjar > TEXT

Els anys seixanta van començar a Olot sense cap fet massa extraordinari. La ciutat es trobava en plena dictadura i encara es podia trobar la figura de l'urbano del parqué, ja que no hi havia cap semàfor. Però no va haver de passar gaire temps perquè tot comencés a canviar. L'obertura del règim al turisme estranger va permetre no només l'arribada de les minifaldilles i d'aquelles noies tan roses i altes, sinó que també es van poder començar a sentir cançons de grups internacionals que trencaven motlles allà per on passaven. Ràdio Olot va tenir un paper molt important en aquest sentit, perquè es va convertir en el principal mitjà de comunicació de la ciutat, a través del qual es van començar a sentir noms com The Beatles.

Els joves van anar adquirint protagonisme en aquella societat desitjosa de sentir-se lliure. Sens dubte, aquesta dècada va marcar un abans i un després en la nostra manera de viure.

Amb tot aquest rebombori musical molts joves van començar a compartir un somni: entrar al món de la música i imitar els seus ídols, encara que no sabessin gens d'anglès, i, ni tan sols tocar cap instrument. Fins i tot els grups rebien noms anglesos. Durant aquells primers anys, a Olot es van formar grups com The Rhinos,

The Chirp's, Los Buitres o Els Corbs Negres, primer grup que va rebre un nom en català –com a mínim de la comarca– i un dels que va tenir més èxit a les nostres terres. Abans, però, van festejar altres noms: Conjunto Apache i The Shepherdson.

Els inicis d'Els Corbs Negres. Els primers integrants del grup van ser en Xevi Serra, en Miquel Arau, en Josep Maria Codinach i en Samuel Vilanova. Normalment assajaven a casa d'en Xevi o d'en Josep Maria, veïns del carrer Fontanella. Però encara no podien presumir gaire d'instruments. La primera bateria del grup, en realitat, no va ser una bateria, sinó dues capsas grans de cartró reforçades amb dos pinzells vells a mode de baquetes cedides per l'Àngel Codinach, el pare d'en Josep Maria, que era pintor de quadres.

Evidentment, aquestes capsas haurien provocat uns quants farts de riure si haguessin fet acte de presència en algun concert. Per sort, en Joan Camps, que era músic i treballava a l'altre costat del carrer, els va donar un bombo i una caixa molt vells. Van haver d'empetir el bombo perquè, segons paraules de Codinach, «era d'unes dimensions tan grans que en Xevi s'hi podia amagar perfectament al darrere».

Va ser a partir d'aquest moment que la cosa es va començar a animar. Se'ls va incorporar en Joan Rodà –Nani–, amic d'escola, i durant un estiu van tenir dos components més. Va ser amb ells que es van fer les primeres fotografies a l'estudi de Foto Emilio, al passeig d'en Blay, com a The Shepherdson.

La seva primera actuació més o menys seriosa va ser al Saló Rosa, al bateig de la Janina Ferrés, veïna d'en Rodà. La segona, a l'Orfeó Popular Olotí, en un festival en el qual també participava un altre grup que arribaria a ser molt conegut –i que arribaria a tocar a Televisió Espanyola–, The Chirp's. I és ben veritat que aquests últims, equipats amb guitarres elèctriques i amb uns bons instruments, varen deixar-los embadalits.

Va ser llavors que van decidir el nom definitiu del grup –Els Corbs Negres– i van comprar guitarres clàssiques una mica velles, amb les quals van aprendre a tocar els primers acords. La seva primera cançó va ser *Imán* –encara ara és una de les seves preferides–, però de prop la van seguir èxits dels Sírex, dels Shadows i dels Sputniks.

No va passar gaire temps abans que decidissin estalviar per comprar guitarres –ara ja sí, elèctriques–, i instruments amb cara i ulls. Així, de les 25 pessetes que els seus pares els donaven cada setmana per anar al cinema i fer un entrepà, no en gastaven ni una, i es quedaven a casa d'en Nani assajant i passant l'estona.

El primer pòster d'Els Corbs Negres. Any 1966.

PROCEDÈNCIA: Josep M. Codinach.

i aviat es van acabar. Encara que els joves d'aquella època actuessin sense malícia, també se'ls censurava. En Joan Codina recorda com en alguns concerts agents de la Guàrdia Civil pujaven a l'escenari, els demanaven què cantarien i decidien quines podien tocar i quines no, «¡ pobre de tu que no els hi fessis cas.»

Les últimes actuacions d'Els Corbs Negres van tenir lloc a finals de la dècada dels setanta, moment en què es gestava la creació d'Acquarium, un grup nou format per alguns membres d'aquest grup i de Los Buitres.

El retorn. A les Festes del Tura del 1999 es va celebrar el *Tots som pop*, un concert de música dels anys seixanta que recollia alguns dels grups olotins nascuts aquells anys. I va ser així com, prop de 30 anys després de la seva última actuació, Els Corbs Negres van tornar a pujar a l'escenari. I el grup perdura fins als nostres dies. Cada dijous es troben per assajar, tenen cap a cent temes al seu repertori, i tornen a tenir cantant: la Sandra Valés.

En aquestes dècades han canviat moltes coses, és evident que la manera de viure ha fet un gir de 180 graus. D'aquella època, però, entre els seus membres, de segur perduraran per sempre els bons records de joventut amb Els Corbs Negres. Mai no els va faltar entusiasme ni ganes de pujar als escenaris, i la forta amistat que aquells joves ja compartien abans de formar el grup va ser, segons Josep Maria Codinach, el que els va mantenir units durant tots aquells anys; perquè es compenetraven perfectament «assumint i respectant el caràcter i tarannà de cadascun.»

I va ser així com molts grups d'amics van complir el seu somni: ser músics.

L'èxit. Després d'algunes anades i vingudes, i d'algunes renyines entre ells, van decidir que no tindrien cap més cantant i, a més, amb la incorporació d'en Joan Codina, acabat d'arribar de la mili i antic integrant de The Chirp's, van saber que ja tenien prou armes per animar els seus seguidors. Va començar l'època més esplendorosa del grup. Si bé era un grup habitual a les sales olotines, com La Industria y Comercio i el Salón Novel, també tocaven, entre d'altres, a les

Planes d'Hostoles, a Girona o a Llançà. Tenien actuacions programades tots els caps de setmana, excepte per Quaresma, dies en què estava prohibit fer qualsevol mena de ball, i Setmana Santa, moment en què no podien ni assajar.

Els Corbs Negres va ser el primer grup a participar a les misses ie-ie, que omplien l'església dels Caputxins d'Olot de joves, al mateix temps que buidava la de Sant Esteve. Però algú va creure que aquells esdeveniments eren inapropiats,

A dalt, d'esquerra a dreta: Joan Rodà, Xevi Serra, Samuel Vilanova i Josep M. Codinach. Any 1965. A sota, el grup quan va guanyar el I Concurs de Música Moderna de Sant Joan de les Abadesses, l'any 1966. D'esquerra a dreta: Josep Colomer, Marcel Joan, Josep Bartrina, Xevi Serra, Josep M. Codinach i Joan Rodà // PROCEDÈNCIA: Josep M. Codinach.

M5

El poble de Camprodon, les muntanyes i els prats del voltant coberts d'una capa blanca.

ANY: 1910
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA:
ARXIU MIQUEL PERALS

M6

Un nen vigilant el ramat d'ovelles que està abeurant-se al riu Ter, al mig d'un paisatge on la neu destaca per tot arreu. Al fons, el magnífic pont Nou.

ANY: AL VOLTANT DE LA DÈCADA DE 1930
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: LLIBRE 'CAMPRODON, UNA VALL DEL PIRINEU'

PATRIMONI

PATRIMONI ETNOLOGIA

Molins fariners a la Vall de Bianya [pàg. 78-79]

JOAN SALA [Olot, 1949. Historiador de l'art]

**La pesquera coneguda
com la Carpa d'Or.**

PROCEDÈNCIA: Arxiu
Comarcal del Pla de l'Estany.

PATRIMONI ARQUITECTURA

Les pesqueres de l'estany [pàg. 80-81]

GUERAU PALMADA [Banyoles, 1974. Historiador de l'art]

PATRIMONI ARQUEOLOGIA

Els cementiris de Banyoles [pàg. 82-83]

BIBIANA AGUSTÍ [Olot, 1962. Arqueoantropòloga]

PATRIMONI HISTÒRIA

L'aqüeducte soterrat d'Olot [pàg. 84-85]

XAVIER PUIGVERT [Olot, 1966. Arxiver]

PATRIMONI GASTRONOMIA

Rostit d'ànec amb peres [pàg. 86-87]

JOSEP VALLS [Sant Feliu de Pallerols, 1944. Escriptor]

PATRIMONI FAUNA

El rossinyol [pàg. 88-89]

JOSEP M. MASSIP [Banyoles, 1948. Naturalista i escriptor]

PATRIMONI PLANTES I REMEIS

Les sàlvies medicinals [pàg. 90-91]

ESTER SALA [Olot, 1973. Farmacèutica]

PATRIMONI ARQUITECTURA // Guerau Palmada > TEXT // Pere Duran > FOTOGRAFIA

Les pesqueres de l'estany

Aquests edificis són un conjunt de construccions aixecades a partir de finals del segle XIX sobre les aigües lacustres, i que han esdevingut un element singular i paisatgístic propi de Banyoles

Les pesqueres són una vintena d'edificacions construïdes, bàsicament, durant la segona meitat del segle XIX i principis del XX, entre el paratge dels Desmaís i la Caseta de fusta, al marge de l'estany, propietat del municipi de Banyoles. A partir de 1931 l'Ajuntament prohibí la construcció de més pesqueres, ja que es trobaven emplaçades en terreny públic amb la concessió d'un ús privat, que tot sovint canviava de mans. A partir de l'any 1996 van ser declarades com a Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de Jardí Històric per part de la Generalitat.

Al llarg de molts segles l'estany de Banyoles fou una zona d'aiguamolls, salubre i un focus per contraure malalties. Només l'abat del monestir i alguns banyolins privilegiats tenien dret a barca, tot i que ja hi havia passarel·les de fusta i plataformes de llosa des d'on també es podia pescar. Fins ben entrat el vuit-cents, l'estany no fou revalorat com a indret de

passeig i lleure, o per fer un tomb amb barca. Durant aquest període comença la seva humanització, amb el disseny de passeigs arbrats i la construcció de pesqueres. De fet, el mot actual, pesquera, denomina la seva funció originària: un lloc destinat a la pesca. La burgesia local en fou la promotora, quan es van repetint els permisos municipals per alçar una petita caseta o pavelló destinat a la pesca en canya, però també al bany o per guardar-hi la barca, com a signe de distinció social.

Les primeres pesqueres van ser fetes pels mestres de cases banyolins amb materials com el travertí. A nivell constructiu eren una obra modesta, generalment de planta quadrada amb parets fetes de llosa i coberta a dues aigües, assentades sobre estaques de fusta damunt del fons fangós o els travertins en formació. A partir de finals del XIX algunes d'elles s'amplien per a una funció més lúdica,

amb la construcció d'embarcadors i plataformes pel bany. Aquestes pesqueres mostren dissenys arquitectònics modernistes o historicistes, característics del tombant de segle. Les pesqueres més emblemàtiques possiblement siguin la Marimon, la Carpa d'Or i la d'en Lero.

La pesquera Marimon. El 7 de maig de 1874, el fabricant Pere Colomer i Sala demanava poder alçar una caseta de pesca amb canya en el paratge de la Roca d'en Roquetes. Es tractava d'una petita caseta amb cúpula i unida a la vora de l'estany per una passera. Aquesta primitiva pesquera hauria estat immortalitzada en un quadre atribuït a Ramon Martí Alsina, on també s'aprecia l'església de Santa Maria de Porqueres i l'aspecte pelat del puig Clarà. L'estiu de 1878 la va comprar l'agent de negocis Llorenç Marimon i Salvany, qui la va ampliar amb un nou edifici central d'estil modernista amb

Imatge actual de la pesquera la Carpa d'Or.

embarcador. L'any 1890 era coneguda com el 'pavelló de salvament de nàufrags'. Amb fotografies d'aquesta època, s'aprecia que el disseny originari no es correspon amb l'actual. Tenia una simple entrada amb arc de punt rodó, una passera de fusta, la combinació d'elements d'obra vista amb l'arrebossat, sense terrat ni balustrada i amb crateres decoratives. Posteriorment, la pesquera passà a mans de Jaume Dilmer i Ricolt, a Josep Marimon, a la família Agustí i avui a la família Serra.

L'actual edifici, de 98 m², està format per una entrada amb arc, una passera enjardinada, un cos central amb embarcador i una petita caseta de pesca de planta quadrada amb cúpula, la part més antiga. El disseny modernista del cos central està basat en la repetició de falsos arcs de mig punt, emmarcats i recolzats sobre pilastres. A la part posterior hi ha els dos embarcadors. La coberta és plana amb una balustrada escalonada decorativa, afegida al projecte original del dinou. Avui la imatge paisatgística i arquitectònica de la pesquera és el contrast del blanc amb les obertures de fusta pintades de verd.

La Carpa d'Or. A la primera dècada del segle XX fou projectada la pesquera la Carpa d'Or pel mestre d'obres local Jaume Casellas i Serrà, el Frai, que s'ins-

pirà en la casa Sol Turró (1912-1914) de l'arquitecte modernista Josep Puig i Cadafalch, situada en el passeig de la Indústria, de Banyoles. La pesquera, de 27 m², és d'estil modernista utilitzant elements arquitectònics medievals i orientals. Té una llarga passera assentada en la plataforma de travertins en formació del cap de Bou. La porta d'entrada és d'arc de ferradura estrellada, com la resta de finestres, inspirades en l'arquitectura islàmica. La cornisa és feta de dentells de rajol, la coberta plana emmerletada amb espitlleres de funció decorativa i que li donen l'aspecte de torre medieval.

La pesquera hauria estat un encàrrec de Melcior Barceló i Casademont, de can Palau, qui l'any 1912 li havia estat concedit permís per aixecar una pesquera al cap de Bou. Durant molts anys fou coneguda com la pesquera d'en Mención de can Palau. Més endavant passà a mans de Joaquim Coma i Castanyer, de la cooperativa de paletes, coneguda com 'els soviets' per la seva ideologia comunista. El 1933 fou venuda al cònsol del Japó, Jorge Delgado Langer, qui la rebatejà com la Carpa d'Or, nom que s'ha mantingut fins ara. Passada la guerra, el 1941 fou comprada pel joier barceloní Carlos Pomar, i uns deu anys després passà a la família Coromina, can Trull. Com a fet curiós, en plena Guerra Civil,

el bolxevic i cònsol rus, Vladimir Antonov-Ovséienko, assessorat per l'agutzil Salvador Vila, en Vadó terrisser, hi pescà a la seva balconada. Morí un any després, el 1938, víctima de la purga de Stalin.

La pesquera d'en Lero. El 18 d'agost de 1886 el cafeter banyolí, Jacint Sarquella i Boix, tenia permís per construir una pesquera a tocar el rec de Guèmol, batejada com d'en Grill. Actualment és l'Oficina de Turisme de l'Estany. El seu ús era exclusiu pel bany. El 1895 la propietat de la pesquera era compartida amb el barceloní Josep Ferrés i Boix, qui la volia ampliar amb una mena de torre. Les fotografies d'aquests anys mostren que la pesquera era, en part, d'obra de maó, amb un embarcador i una lluerneta metàl·lica per donar llum a l'interior. El 1925 s'hi va instal·lar el Club Natació Banyoles. Durant moltes dècades del segle XX fou propietat de Josep Roura i Puigblanquer, en Lero, el qual hi obrí un negoci de venda de *souvenirs* i de bitllets de la barca de l'Oca. Van ser famoses les seves anècdotes sobre l'estany, i sobretot la carpa Ramona, reclosa en un viver, anunciada amb cartells pintats de colors ben vius. L'any 2006 es va inaugurar l'Oficina de Turisme amb la voluntat de recuperar la fesomia originària de la pesquera.

La pesquera Marimon, en una imatge de finals del segle XIX.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

indret

JOAN OLLER TEXT

SALVADOR COMALAT I JOAN OLLER FOTOGRAFIA

La Canya

UNA CRUÏLLA, TRES MUNICIPIS I UNA TRADICIÓ INDUSTRIAL

La petita localitat de la Canya s'estén i es vertebra al voltant de la cruïlla entre les tres carreteres que provenen de la Vall de Bianya, Sant Joan les Fonts i Olot. El nucli pertany alhora a aquests tres municipis i, malgrat que no passa desapercebut, no supera la percepció de ser un lloc de pas. L'única aturada que haurem de fer si arribem en cotxe és la que ens obliga la carretera

en una rotonda coronada per un petit canyisser i el nom del poble amb lletres vegetals en la cruïlla esmentada. No obstant això, ens sorprendrà el que hi descobrirem.

Com correspon a un encontre de camins, just a l'encreuament hi ha un antic establiment d'hostalatge, actualment el bar Ventolà –els de la Canya encara en diuen a cal Comte–, un cafè

de tota la vida i un punt de trobada. Temps enrere hi havia hagut un ferret ben bé al costat, a peu de carretera. Però el poble va créixer no tant a partir dels serveis de camí o carretera sinó a partir de la gent que es va establir per la feina que proporcionaven les fàbriques, sobretot papereres i tèxtils, que es van instal·lar a la vora del Fluvià, principalment a la segona meitat del

JOAN OLLER. Olot, 1958. Periodista i fotògraf

SALVADOR COMALAT. Riudaura, 1956. Fotògraf

segle XIX. Cap a l'any 1900 ja diferenciaven la Canya de Dalt, que formava part de l'aleshores municipi de Capsec –ara pertanyent a Bianya–, de la Canya de Baix, de Sant Joan les Fonts, i entre tots dos nuclis s'hi comptaven 244 habitants. Actualment, a aquests dos barris hi cal afegir la Roureda, i entre tots tres es calcula que hi viuen unes 1.300 persones. En Quim Aiguabella, que ha nascut a la Canya, m'explica que el poble «té l'ADN industrial i no pas rural, a diferència de la gent de Bianya». En aquest sentit, s'identifica més amb la gent de Sant Joan i Olot. També em fa veure que això de pertànyer –com qui diu– a tres municipis alhora té les seves contradiccions. En un moment donat, ell es va traslladar a viure un parell de carrers més amunt d'on va néixer i ara comenta amb sornegueria que sense moure's de la Canya, ha nascut a Sant Joan i ara viu a Bianya. També diu –aquest

cop sense malícia, sinó com un lament resignat– que la gent de la localitat «no té orgull de poble.»

Can Porxes. En Quim m'acompanya amb el seu fill, en David, a l'altre costat del riu per un camí comunal fins a can Porxes, una fàbrica tèxtil que havia començat a funcionar com a molí paperer i va tancar definitivament fa tot just tres anys quan els propietaris es van vendre la darrera maquinària. Travessem per l'antic pont davant la bonica resclosa i arribem a un edifici de diversos cossos dels quals en destaquen les fileres de finestres dels pisos superiors, destinats originàriament a assecador del paper, i una altíssima xemeneia. Abans de tancar el negoci, però, la seva activitat era la de trinxar els retalls de cotó o d'acrílic, segons el cas, per fer la borra amb la qual les filatures faran el fil en un procés posterior.

Allà hi trobem l'Angelina Teixidor, que amablement ens ensenya les dependències de l'antiga fàbrica, algunes de les quals s'han rehabilitat com habitatge. «En Tarradellas va fer nit aquí en la seva fugida cap a l'exili. Catorze bosses es van descarregar aquella nit i es van tornar a carregar l'endemà al matí», que sembla que contenen el que quedava de l'or de la República, ens explica. L'aleshores conseller de Finances de la Generalitat havia estat l'impulsor de la Comissió de la Indústria de la Guerra (CIG) i havia fet instal·lar a can Porxes la indústria número quatre de les quinze que es van col·lectivitzar a Catalunya per a la fabricació de material bèl·lic.

Deuria ser al 1937 quan s'hi va aixecar la xemeneia de rajols i quan es van instal·lar les calderes d'autoclaus o lleixivadores per bullir l'espart i produir la cel·lulosa o paper de pólvora que

A dalt, panoràmica de la Canya amb la capella d'Esperança i l'església parroquial més enllà, des del paratge de Cuní. Al detall, inscripció de pedra que adscriu la Canya dins el municipi de Capsec, al segle XIX.

una mirada en el paisatge

JOSEP VALLS TEXT

JOAN JUANOLA FOTOGRAFIA

Sant Mer, entre la plana i els aspres

Sobretot a partir de Cornellà del Terri, i ja sobre la carretera de Medinyà, el paisatge sembla anar-se tancant, definint, adquirint una particularitat que no s'assembla a res del que hem deixat enrere suara. Passat Cornellà, un trencant a l'esquerra assenyalava cap a Santa Llogaia del Terri i l'ermita de Sant Mer.

El paisatge es va ondulant progressivament amb unes corbes suaus, de mesura humana com si diguéssim, que alternen conreus i boscos. Però la carretera és estreta i no cal badoquejar gaire. O gens, perquè en un revolt trobo un cotxe que ve en sentit contrari, i he de recular fins a trobar una petita amplada. Passat Santa Llogaia, ve un moment que s'acaba l'asfaltat i un camí de terra pitjada agafa el relleu de l'estreta carretera.

No em puc imaginar com deurà resultar aquesta 'mirada al paisatge' d'avui, perquè ara la carretera va baixant, i baixa força. La pista s'esclorella, hi ha alguns esvorancs que obliguen a fer petits eslàloms amb el cotxe i, baixant baixant, arribo a un trencant a la dreta, des del qual ja veig l'edifici del que un home molt amable

a qui li he demanat informació, n'ha dit 'la capella de Sant Mer'. Els indicadors diuen 'ermita', però l'home n'ha dit 'capella'.

De fet, és molt més que una capella o una ermita. Es tracta d'un edifici gran i compacte, tot ell pintat de blanc però amb la calç que s'escrostonava en diversos indrets. Una gran esplanada a la dreta de la capella deu ser el bon i capaç escenari principal del concorregut aplec que s'hi celebra el quart cap de setmana de gener.

La vista s'estén cap a tot el nord-est, que és per on el paisatge s'obre, en un panorama de transició entre la plana empordanesa i els últims aspres de la Garrotxa que s'ha anat confonent alhora amb el Pla de l'Estany. No era d'esperar aquesta vista tan generosament desplegada, tenint en compte que l'ermita o capella no és a dalt de cap mínima sumitat. El cel, a mig matí, s'ha començat a cobrir de núvols, i és quan s'ennuvola que apareixen els bells colors de la terra; si el cel és metàl·lic i brunyit, d'un blau radiant, se'n veuen força menys perquè tot plegat resulta com una mena d'empastifa-

JOSEP VALLS. Sant Feliu de Pallerols, 1944. Escriptor
JOAN JUANOLA. Olot, 1962. Fotògraf

ment blanquinós i monòton. El paisatge és obert i generós, però no es veu cap llunyania, l'horitzó no el tanca ni el Pirineu, ni la serra de Verdera, ni cap cadena de muntanyes, sinó que les ondulacions es van succeint una rere l'altra, i l'última cosa que s'albira és això: una ondulació més, d'un traç elegant i bellíssim. Els quadriculats dels terrenys de cultiu apareixen precisos, planers i mansos entre els nombrosos retalls de bosc.

És una visió panoràmica que em recorda ara i aquí, el que un dia Josep Pla digué a Miguel Delibes allà al mirador de Pals —mirador que precisament porta el nom de Josep Pla—. Jo els portava «a passeig per l'Empordà» —així ho havia dit i demanat el polígraf de Llofriu—, i al final vam anar a Pals. Vam deixar el cotxe a la plaça de l'església, i férem cap al mirador que, com se sap, ofereix un panorama excepcional pràcticament de tres-cents seixanta graus sobre la riallera plana empordanesa. Només d'arribar-hi, l'escriptor de Valladolid es meravellà del paisatge, tancat al fons pel Pirineu encara amb algunes crestes nevades, les illes Medes al nord-est, i tot aquell mosaic de conreus tan ben delimitats i diferenciats: grocs, ocres, verds, vermellorsos oferien una visió única. Delibes va exclamar: «*Qué paisaje más bonito... y qué cuadrulado, qué bien repartido...!*». I Pla, mig rient per sota el nas com un conill de gàbia, li va fer: «*Este paisaje, don Miguel, lo ha creado el notario de la Bisbal.*»

Aquesta capella de Sant Mer i edifici de serveis, que formen una sola construcció, degué conèixer temps de gran ús i concurrència, n'hi ha senyals evidents. A l'esquerra de l'entrada principal, sobre una

«Hi ha una senzilla creu de ferro sobre un pedrís en forma de cub, on s'hi llegeix que allà hi ha les despulles del cementiri de Sant Esteve de Guialbes, portades el 1985»

hi ha les despulles del cementiri de Sant Esteve de Guialbes, portades el 1985.

Un cartell metàl·lic clavat a la façana fa saber que l'espai el gestionen els Minyons Escoltes i Guies de la demarcació de Girona, i s'hi llegeix aquesta breu ressenya històrica: «Sant Mer vingué a aquestes terres en època de Carlemany, i de forma miraculosa va proveir d'aliment els seus soldats. Però la llegenda més destacada entorn d'aquest sant és la derrota del drac ferotge que vivia a l'estany de Banyoles a l'Edat Mitjana.»

Efectivament, la llegenda diu que es tractava d'un gran drac de color blau amb escames, imponents ales i un alè pestilent que empudegava l'aire i les aigües de les fonts i corriols. Per tenir-lo satisfet, els habitants de la població havien d'oferir-li cada any un infant en sacrifici. Però vet aquí que un dia el sant li va llegir al drac uns passatges de la Bíblia i el va beneir, amansint-lo immediatament. Des d'aleshores el drac no s'ha mogut del fons del llac, i ningú l'ha tornat a veure mai més 🐉

porta de tola metàl·lica tancada amb cademat hi ha un cartell que diu 'dutxes'. Al costat d'una pila de pedra sobre la qual hi ha una aixeta generosa, en una altra porta del mateix estil i model de cademat, s'hi llegeix 'sala comptadors'. I a la cantonada esquerra, tercera porta i cademat on s'hi indica 'lavabos'. Davant d'aquesta porta i al terra, gravat a mà sobre l'emporlanat hi ha una xifra: 22108, que no he sabut interpretar. I acabant de donar la volta, en la façana més de cara a l'amplada del paisatge, hi ha una senzilla creu de ferro sobre un pedrís en forma de cub de metre per metre aproximadament, on s'hi llegeix que allà

De Falgars a Cabrera

UNA PLAENT ASCENSIÓ AL DOMINANT SANTUARI DE CABRERA, FITA SENYERA D'UNA SINGULAR COMARCA NATURAL: EL COLLSACABRA

Joaquim Agustí i Bassols > TEXT I FOTOGRAFIA

El poble de Falgars pertany a l'antic municipi de Joanetes, actualment integrat en el de Vall d'en Bas, i al bisbat de Vic. El formen l'església parroquial, dedicada a Sant Pere i d'estil romànic, la rectoria, molt encertadament restaurada, les antigues escoles i una important masia, la Coromina. En sortirem per la carretera que baixa als Hostalets, però a uns dos-cents metres de les escoles agafarem una altra carretera, a l'esquerra, ben senyalitzada. El vial s'endinsa en uns paratges molt plàcids, pasturats per ramats de vaques. Deixarem de costat dues masies, la Freixedella i la Batllia, i travessarem fins a tres torrents, que formaran, uns metres més avall, els formosos salts de la Batllia, de la Cua d'Euga i de Pibernat; poc després del segon passarem pel pla de la Barraca, i aviat gaudirem d'un magnífic mirador de Pibernat i Sant Miquel de Castelló. Anirem a la masia, habitada fins al 1965 per la

família Font-Pujol i sotmesa des de fa anys a obres de restauració, i seguirem cap a la font. La carretera es converteix en un fressat i planer camí; deixarem a l'esquerra el que seguirem per pujar a Cabrera i anirem al Portell, estret pas entre roques; just abans de creuar-lo agafarem, a la dreta, el corriol que s'enfila a Sant Miquel.

El castell de Castelló, antiga residència dels vescomtes de Bas, és documentat a finals del segle XI, tot i que el seu origen és, probablement, molt més antic. Se'n conserven l'església dedicada a Sant Miquel, d'una sola nau coberta amb volta de canó; part de les seves estances, transformades en masoveria de l'ermità i convertides, l'any 1972, en refugi del Grup Excursionista i Esportiu Gironí (GEiEG); i notables restes del recinte fortificat i d'una cisterna. Des de l'encinglerada placeta podem admirar l'esplèndida vall de Bas, amb el bonic poble dels

Hostalets en primer terme i la ciutat d'Olot al fons.

Camí del santuari de Cabrera. Des del castell tornarem al Portell, on deixarem, a la dreta, el camí dels Hostalets i de Joanetes, i a la bifurcació que ja coneixem. No hi trobarem, actualment, cap senyalització al santuari de Cabrera, però sí uns llampanats rètols amb indicacions molt més supèrflues. Escollirem el que també ens portaria a la collada de Bracons, que s'enfila cap als rasos de Sant Miquel, poblats d'alzines i roures joves i coberts de romegueres. Al capdamunt dels rasos trobarem una altra cruïlla; el camí de l'esquerra, fressat i planer, però igualment sense senyalitzar, és el nostre.

El camí, ample, molt ben traçat i amb trams empedrats, aviat comença a pujar, enmig d'una bonica fageda recentment explotada. Al capdamunt d'un seguit de llaçades deixarem, a la dreta, el corriol del Bronsar i anirem al pla de la Barraca, als peus dels rasos de Pibernat. Poc més d'un centenar de metres després de confluïr amb la pista que hi dona accés hem de deixar el camí principal, que puja al coll del Pedró, i agafar un altre camí, a l'esquerra. Velles marques de color groc ens recorden que aquest itinerari va viure èpoques millors. El fressat corriol torna al bosc, ara amb un dens sotabosc de boixos, i puja mandrosament. Deixarem un altre

L'Osca de Cabrera. Al fons, a la dreta, el perfil del Puigsacalm.

SORTIDA I ARRIBADA Al poble de Falgars (950 m), accessible per carretera asfaltada des de la Devesa, a l'antiga ruta d'Olot a Vic. La carretera que hi puja directament des dels Hostalets, particular, és habitualment tancada al trànsit rodat

TEMPS DEL RECORREGUT 45 minuts de Falgars a Sant Miquel, 1 hora i 50 minuts més fins al santuari de Cabrera i 1 hora i un quart de baixada a Falgars

PUNT MÉS ALT El castell de Cabrera, a 1.308 metres

UNA ÈPOCA PER FER-LO Des d'octubre fins a principis de juny

ELEMENTS D'INTERÈS El poble de Falgars, amb nombroses masies esparses, el castell de Sant Miquel i el santuari de Cabrera

ALTRES PROPOSTES La pujada a Cabrera des del pont de la Rotllada, puntejant el Morral de Caselles, l'Agullola de la Tuta i les Bores d'en Masallera, al vessant osonenc de la muntanya, és encara més espectacular i atractiva

camí, més ample i planer, a l'esquerra i anirem al coll d'Uran.

Al coll podem triar entre el pendent corriol que s'enfila al panoràmic cim de la creu del Rabadà i el camí savi i planer, que el faldeja pel costat de ponent. Tots dos es retroben al collet de la Faja. Allà escollirem el camí més ample, que baixa pel fons de la clotada cap a les fonts de la Faja, les més altes de la capçalera del Fluvià, de cabal perenne. Malauradament, una captació les ha convertit en un mulladiu, del que s'origina un curs d'aigua sorollós i treballador; uns centenars de metres més avall trobarem el molí de la Faja, que es nodria del seu cabal. Seguirem per carretera cap al port d'en Faja o camp Samata, lloc de pas de la carretera del santuari de Cabrera.

Travessarem la carretera i cercarem un *camínot* que s'enfila marge amunt, vorejant un camp situat a la nostra esquerra. Més enllà la pujada

es redreça i ho fa molt decididament a partir d'un petit caire, sempre per una magnífica fageda. Creuarem un camí ample i planer, que ve de les Marrades, i més amunt un altre camí, que porta de les Marrades al pla del Prat. Nosaltres sempre escollirem el més pendent, però ben aviat arribarem a l'Oscà. Deixarem aquest mític pas uns metres a la nostra dreta, i ens enfilarem per un fressat corriol a les panoràmiques restes del castell de Cabrera, que domina les actuals comarques de la Garrotxa i Osona.

El castell és documentat l'any 940 i fou la residència dels vescomtes de Cabrera. Només en resten la base d'una torre circular i migrats fonaments de murs. El popular santuari és a pocs centenars de metres, per un camí planer i encinglerat. Fou construït als segles XVI-XVII i és administrat per la parròquia de Cantonigròs. En dies festius, hom hi pot degustar un arròs deliciós.

Tornada a Falgars. Per baixar del santuari podem escollir entre dos camins. El de les Marrades, sàviament traçat, arrenca de la mateixa placeta del santuari. El de les Escales, obert l'any 1952, és més aeri i espectacular. Tots dos es retroben al coll de Bram, modernament anomenat collet de Cabrera. Fins al coll hi arriben els camins procedents de Cantonigròs i de Sant Julià de Cabrera, i també la carretera, oberta fa quaranta anys.

Per continuar el recorregut seguirem aquesta carretera, que ens portarà a la rodalia de la Casanova dels Racons. Allà podrem escollir novament el nostre itinerari, però em sembla francament aconsellable tornar al molí de la Faja i des d'allà baixar a la creu Llobí i al poble de Falgars. Un camí més directe, pel serrat del Pi i el pas dels Tossuts, és més atractiu, però a manca de senyalització és força perdedor i és millor no recomanar-lo.

A dalt, Sant Miquel de Castelló.

Visita el
= NOU WEB =

www.turismegarrotxa.com

Reserva online!

Tot Garrotxa

Què fer

On menjar

On dormir

...i molt més!

Adhoreix la teva empresa a

La marca de la qualitat
**Turisme
Garrotxa**

Turisme Garrotxa treballa per a la millora de la competitivitat dels seus socis i membres oferint serveis d'atenció al client, assessoria, desenvolupament, formació, promoció de l'oferta turística, disseny de productes turístics i suport a la comercialització.

Turisme Garrotxa promou, representa i coordina, de forma participativa, un model de desenvolupament turístic sostenible arrelat al territori, que contribueix al respecte pel medi ambient però les activitats i expectatives de les entitats, empreses i municipis que reben els seus serveis.

Tel. 972 27 16 00
info@turismegarrotxa.com